

MISEL IN DELO

KULTURNA IN SOCIALNA REVILJA

VSEBINA:

Trezni pogledi // L. Potočnik: Kritika historičnega materializma // Dr. Fr. Ogrin: K uradnemu imenoslovju

OBZORNIK:

Odgovor (A. Zalokar) // Biološka regeneracija naroda in kazensko pravo (Dr. A. Munda) // M. Presl: Strokovnošolska politika, studija (L. Č.) // Em. Lilek: Anklagen gegen die barbarischen Verfolgungen der Kroaten und Slovenen in Italien (L. Č.) // Slovanska zavest v SSSR (A. P.) // Drobtine (na platnicah)

Misel in delo Izhaja vsak mesec

10. številka - julij 1935

Redakolija zaključena 24. junija 1935

Naročilna stane za celo leto 60 Din, za pol leta 30 Din, za četrt leta 15 Din. Posamezna številka 6 Din, dvojna 12 Din

Uredništvo in uprava v Ljubljani na Gosposvetski c. 4/l.
Poštnočekovni račun: 16.602

Revijo ureja uredniški odbor:

dr. Stojan Bajlč, dr. Lavo Čermelj,
dr. Stanislav Š. Lapajne in dr. Alojz Zalokar

Izdaja in zalaga

Tisk jugoslovanskih naprednih akademskih starešin
„NASTA“ v Ljubljani r. z. z o. z. (Predstavnik dr. Alojz Zalokar)

Tiska tiskarna Merkur d. d. v Ljubljani (Predstavnik Otmar Mihalek)

Drobtine

Prazna senzacija. Svetovni tisk prinaša kot senzacijo vest, da je društvo starih boljšečikov, ki so mu bili člani tudi Ljening, Trocki itd., razpuščeno. Na tem ni prav nič senzacionalnega, pravi »Javnost«. Naši stari Jugoslovani, t. j. oni izza časov ko je bilo treba za jugoslovanstvo trpeti, niso niti do tega prišli, da bi se združili. Njih je od tedaj, ko je bilo jugoslovanstvo uresničeno, preplavil hudournik novih in grlatejših Jugoslovanov, ki so znali, kakor dokazujejo vesti z zborovanj in banketov, pa tudi iz raznih sodnih dvoran, mnogo bolj praktično izkoristiti.

Dve momentni fotografiji. Dosedanji redni profesor in predstojnik I. zoološkega instituta filozofske fakultete dunajske univerze dr. Pavel Krüger je bil na podlagi disciplinske razsodbe kazensko in brez penzije odpuščen iz službe. Vzrok so neprimerne izjave profesorja ob priliki svojedobne prisega. Prof. dr. Krüger je pristojen v Nemčijo. — Pruski minister za znanost in vzgojo dr. Rust je upokojil na podlagi zakona o poklicnih uradnikih rednega profesorja teologije dr. Karla Bartha iz Bohna. Profesor Barth je svoječasno odrekel brezpogojno prisego voditelju in državnemu kanclerju.

Tragedija današnjih dni. Prva slika: V zagrebškem Zboru »sabrano se pasje plemstvo«. »Dame i njihovi psi natjecali su se u ljepoti i eleganciji«. Po otvoritvi izložbe »Dama i pas« ajelejom zboru prošetale su se dame vodeći svoje pse... Kako se imao suniti ukupni utisak dame i psa, to su se dame pobrinule, da se odjenu u stilu svojih pasa. Ali ne sve, i za to je bilo prigovora. Svakako boja haljine je trebala da odgovara psu, a istotako i pasmini...« (Novosti). — Druga slika: V letu 1935. je na cvetno nedeljo zasula zemlja delavca Avgusta Kelnariča v devet metrov globokem vodnjaku skoraj sredi Maribora. Reševali so ga pet in sedemdeset ur brez uspeha. Ponesrečeni delavec je do svoje smrti, ki mu je ugasnila življenjsko moč 17. aprila okoli desete ure, zaupal, da se bo tisočerim prebivalcem posrečilo s pomočjo modernih tehničnih naprav rešiti mu življenje. (Ljubljanski Zvon.) — Tretja

(Nadaljevanje na 3. strani platnic.)

TREZNI POGLEDI

Škoda je, da stoji pamet tako skromno v ozadju, da jo le s težavo prepoznaš. Na čelu naših listov in revij čitaš nazore in predloge, ki komaj dosegajo poprečje, pametni članki pa se skrivajo med gospodarskimi, kulturnimi in dnevnimi novicami na zadnjih straneh. Tako ostanejo neopaženi in brez vpliva na razsodnost čitateljev. Da otmemo vsaj nekatere pametne misli iz neopaženosti, naj jih za svoj krog čitateljev v glavnih potezah objavimo.

Gotovo je, da je danes mladinsko vprašanje tako izrazito kulturno, socialno in nacionalno vprašanje, da bi moralo stati v ospredju vsega javnega razpravljanja in dela. Zlasti je važno to vprašanje, če ga gledamo kot vprašanje odnosov med starejšimi in mlajšimi generacijami. Te odnose je jasno in odločno orisal Branko Lazarević v »Politiki« z dne 19. junija. Lazarević slika tri danes živeče in delujoče generacije: predvojno, vojno in povojno. O njih pravi: »Ta tri pokoljenja su na našem terenu. One su u prirodnom životnom toku. Samo ne treba ih i suviše deliti i stavljati u suprotnosti. Izuzev u onoliko, u koliko je to prirodno, istoriski i biološki. Jer, kao i uvek, ima tu mladih staraca, starih mladića, i tako dalje. »Staro« i »novo« ne treba suviše potertavati. Treba mu dati meru, i oko toga ne gubiti energije i ne tračiti sile. Naročito u trenucima kad su sve snage potrebne.« ... »Sva su pokoljenja zaporedno pozvana, a ne samo jedno, da održe tekovinu. Borbe i sukobi se moraju da podrede zajednici.« ... Sadašnjost se gradi na svemu. Pa, zašto ne, onda, i na prošlosti? Nisu samo jedno doba i jedna generacija posrednici isključivih pravdi, etike, države i tako dalje. Ethos jedne zajednice je u simbiozi svih sila. Delovati drugojačije znači deliti, razdvajati, lomiti i voditi kaosu.« Ker pri nas beremo v starih in novih revijah popolnoma drugačne članke o teh problemih, je dobro, če se nekoliko naslonimo na ideje tako treznega misleca, kakor je Lazarević.

O temeljnih načelih našega gospodarstva je govoril dr. Fran Windischer na občnem zboru trgovskega društva »Merkur«. Dozdeva se nam — naj nam bo dovoljena ta kritika —, da si je resni gospodarstvenik in filozof izbral preslabotne zvočnike. Kritično poznavanje naših gospodarskih možnosti in zmožnosti je danes potrebno ne samo trgovcu, industrijevcu, ampak predvsem vsakemu ročnemu in duševnemu delavcu, kajti sicer se izgubimo v takem diletantizmu, kakršnega imamo na drugih poljih javnega dela več kot dovolj. Dočim pa je kulturni, literarni ali umetniški diletantizem neposredno škodljiv samo nekaterim slojem naroda, je gospodarski diletantizem lahko splošna narodna nesreča. Iz Windischerjevih izvajanj naj podamo le nekatere misli. »Slabi prijatelji naroda in ljudstva na vso sapo kriče, da še nikdar ni bilo tako slabo na svetu. Ustvarja se, človek ne ve, zakaj, v vsakem pogledu nerazpoloženje in tožiti slišiš tudi ljudi, ki jim to gre v račun radi njih dobre konjunktore. Težko je govo-

riti danes resnico, ki se ji dela često iz političnega nerazpoloženja grda krivica, ali je dejstvo, da so pota, ki jih neizprašani gospodarski vedeži nasvetujejo, za trezno tehtajočega človeka komaj pripravna, da nam pokažejo pot v boljše čase in prilike. Slepe oči za napake in razvade pa na drugi strani pretirani obeti in obljube vsesplošnega paradiza niso na mestu, osobito ne v krajih, kjer je bilo treba mnogo delati, mnogo varčevati in biti zelo skromen — pa je pri vsem tem bilo za mogočne dele naroda premalo prostora in zaslužka. V naglici se pri nas rado pozablja, kako smo živeli, od česa živimo in moremo živeti, in se le prečesto prezre, da je tudi v poljedelskem pogledu naša ožja domovina premalo oblagodarjena, da bi mogla prehraniti s svojo kmetijsko produkcijo svoje prebivalce.« »S krilaticami se da razburjati svet in izzvati aplavz na shodih, toda ne more se preko neusmiljenih dejstev in gospodarskih skušenj in zakonov. Lepo je prihajati z vedno novimi zahtevami, hvaležno je prirediti od časa do časa javne licitande na shodih in v časopisih za uvedbo vseh mogočih res koristnih naprav, pa se pri tem nikdar ne vprašati, ali ni boljše sovražnik dobrega, ali smo po svojem gospodarskem položaju sposobni za vse nove lepe in koristne naprave, ki jih še nimamo in so poželjne, ako med tem škripljejo osnove obstoječih naprav. Ne pozabimo, da en rod, ki je v krizi, ne more zmoči vsega, naš pregovor pravi, da se počasi pride daleč.« Ali ne bi bilo mogoče, da bi kaka avtoriteta iz katerekoli druge panoge našega javnega življenja v istem treznem in stvarnem tonu opozorila na pretiravanja, forsiranja, diletantizem, objestnost, nestvarnost svoje stroke. Današnji čas potrebuje več stvarnosti nego fantazije.

Poleg mladinskega in gospodarskega problema smatramo politični problem za najbolj žgoč problem naše države. Zato naj navedemo nekaj glasov pameti, ki obravnavajo principe današnje politike. Ivo *Belin* je v beograjski »Javnosti« objavil pred volitvami članek pod naslovom »Politična i ekonomska pitanja u izbornoj borbi.« V njem je razmišljal o vprašanju, katera vprašanja bodo imela pri volitvah važnejšo vlogo, ali ekonomska ali politična. Prišel je do zaključka, da se široke narodne mase opredeljujejo izključno po političnih vprašanjih. »Čak i onda kad bismo imali jednu čistu agrarnu stranku, i kad bi ona imala svu vlast u zemlji, teško da bi se pod sadašnjim okolnostima dalo više učiniti za poljoprivrednika, nego što to danas čini i sprema se da učini vlada g. Bogoljuba Jeftića. Pa ipak, kod opredjelivanja o tome, za koga će tko da glasuje, ekonomski i socijalni momenti igraju sporednu ulogu. To vrijedi naročito za zapadne djelove države, a u prvom redu za hrvatski dio našeg naroda. Makar da ekonomsko-socijalni rad i program vlade g. Bogoljuba Jeftića dobro dolazi hrvatskom seljaku, on se u najvećem dijelu opredjeluje po političkim momentima. Lista, za koju će on najvećim dijelom da glasuje, nema, dotično nije ni mogla da ima, izgradjen ekonomsko-socijalni program; naročito ne u pogledu riješavanja aktuelnih ekonomskih pitanja.« »Makar se nalazimo u periodu teške privredne depresije i makar kraljevska vlada naročito brigu i težište svog rada poklanja pitanju suzbijanja privredne krize, široke narodne mase opredjeluju se isključivo po političkim pitanjima. Uvjereni smo da niti par procenata birača, koji će glasati za jednu ili drugu listu, ne čini to iz razloga što joj odgovara ekonomsko-socijalni program te skupine. Dominiraju čisto politički momenti, čak u većoj meri, nego što je to bivalo ranije.« Koliko se je ta predvolilna akademska politična misel izkazala pri volitvah za točno, dokazujujo volilni rezultati.

Po volitvah je bilo najvažnejše vprašanje, kakšno stališče bodo zavzeli poslanci, izvoljeni na opozicionalni listi, napram skupščini. Opozicija je odklonila sodelovanje in je za utemeljitev svojega odloka izdala dve različni resoluciji, ki naj bi razložili in opravičili njeno abstinenčno politiko. Dnevno časopisje je obširno poročalo o govorih, ki so se govorili v skupščini in energično dokumentirali neopravičenost argumentov za abstinenco. Uredništvo »Javnosti«, ki ob tej priliki izrečno poudarja, da je neodvisno, se k resolucijam izjavlja v uvodniku, ki se končuje z besedami: »Mora se priznati da, i pored sve naše načelne protivnosti prema apstinenci, pomenuti argumenti nisu bez osnova; dok se sa druge strane nije ništa učinilo da se unapred obeskrepe. Položaj se na taj način pokazuje nejasan. Može se dogoditi doduše i to, da neki od opozicionih poslanika, iz načelnih ili iz lukrativnih razloga, ipak dodju u Skupštinu, — u što se vlada nada, — ali ne znamo da li bi to baš nešto koristilo *opštoj* stvari. Jer, od poslanika Hrvata, teško da će iko to učiniti; a štagod se o ovoj apstinenciji mislilo, jedno je u njoj ipak dobro, da je provode zajedno Hrvati i Srbi, iz prečanskih krajeva i iz Srbije, pa čak i dva Slovenca; kao što je dobro i to, da su kao razlozi zanju navedena gravamina izbornoadministrativne i sudske prirode, bez diranja u državopravna pitanja. I kad je već do apstinencije došlo, po našem mišljenju je bolje da se provodi zajednički, ne samo od Hrvata, nego i od Srba i Slovenaca, nego da eventualnim otpadanjem poedinih poslanika, dobije više hrvatski karakter. Jer i u samim resolucijama se naglasuje potreba proširenja i sve povezanijeg rada opozicije iz Srbije, sa onom iz Hrvatske i iz drugih krajeva.

Oni koji rade na tome da apstinencija prestane, treba da učine da ona prestane u celini, te da prestane općenito i za sva vremena, u čitavom našem nacionalnom životu, a to — prema sadašnjem stanju stvari — ipak nije samo u rukama opozicije.«

* * *

Vprašanja generacij, gospodarstva in politike so vprašanja, ki so po svoji pomembnosti vsa enako važna. Od tega, ali jih bomo znali s pametjo reševati, je odvisna naša nacionalna usoda. Nekatere podrobnosti bo treba nemudoma rešiti, mnogo dela bo pa še ostalo rodovom, ki pridejo za nami, kajti državo in nacijo ustvarjajo veki, ne pa kratke epizode. Hitrejši tempo nam je pa diktiran zato, ker živimo v času, ko se svetovna dogajanja kopičijo na kratka razdobja. Slučaj nam je pomagal, da moremo o vseh treh vprašanjih navajati premišljene in dobronamerue misli. Ne delamo tega iz komodnosti, tudi ne zaradi tega, ker so ti nazori tako blizu našim, pač pa zaradi tega, ker nas veseli, da še raste pamet po naših livadah, od Ljubljane do Beograda.

Lojze Potočnik:

KRITIKA HISTORIČNEGA MATERIALIZMA

(Po Masaryku).

T. G. Masaryk se je mnogo pečal s sociološkimi vprašanji in uvedel prvi v češko znanost sociologijo. Napisal je več socioloških del in zavzel svoje stališče¹ tudi napram historičnemu materializmu. To njegovo stališče napram historičnemu materializmu si hočemo sedaj na kratko ogledati.

Ker je Marx uvedel materializem v sociologijo in zgodovino, je njegov materializem z njegovega sociološkega vidika historični materia-

lizem ali, kakor ga hočejo raje imenovati pristaši historičnega materializma sami, ekonomski oziroma ekonomsko historični materializem. Ni ga mogoče tako načelno odklanjati kakor psihološki in metafizični materializem, ker vsebuje nekaj pravih in upravičenih elementov. Prvo Marxovo dokončno opredelitev historičnega materializma najdemo v njegovem spisu »H kritiki politične ekonomije« iz leta 1859. Tu zlasti poudarja, da je proizvodnja nezavisna od človekove volje in sestavlja realno podlago za ideologijo.² Način proizvodnje pa pogaja socialni, politični in življenjski proces sploh. Kajti ni zavest ljudi tista, ki določa njihovo družbeno bit, marveč obratno: njihova družbena bit je tista, ki določa njihovo zavest. Tudi socialne revolucije nastanejo zavoljo nasprotij, ki se pojavijo na izvestni stopnji razvoja med materialnimi proizvodnimi silami družbe in trenutnimi proizvodnimi prilikami. Vendar pa se taka razdobja ne smejo razlagati iz zavesti, temveč se mora ravno zavest razlagati iz nasprotij materialne strani življenja, t. j. iz trenutnega nasprotja med družbenimi proizvodnimi silami in proizvodnimi prilikami. Najdemo pa različne Marxove opredelbe historičnega materializma tudi v drugih njegovih spisih, kakor n. pr. v »Sveti družini«, v spisu proti Proudhonu, v spisu o Napoleonu, v komunističnem manifestu, Kapitalu itd. Toda vse te različne razlage spričujejo, kako se je Marxov nazor spreminjal in kako se je njegov materialistični radikalizem vedno bolj ohlajeval. Po Marxovih nazorih je vsebina historičnega materializma sledeča: Zgodovina je dialektičen proces, ki se odigrava nezavisno od človekove volje. Ta dialektični zgodovinski proces pa je isto kakor politični razredni boj. Razredni boji sami pa so po svojem bistvu ekonomske revolucije. Le gospodarske prilike imajo za človeka in družbo pravi dejanski smisel, medtem ko ima ideologija, ki je sama na sebi iluzorična, le simptomatičen pomen.

Tudi Engels in drugi so dajali historičnemu materializmu s svojimi različnimi razlagami vedno drugačno barvo. Tako n. pr. poudarja Engels v svojem spisu »Anti-Dühring«, da sta temelj vsega družbenega reda produkcija in zamenjava proizvodov. Razdeljevanje proizvodov pa se v vsaki družbeni obliki v zgodovini ravna po tem, kako se proizvaja in kako se proizvodi zamenjavajo. Zato ne smemo iskati sprememb v družbi in političnih prevratov v duševnosti ljudi, marveč v ekonomiji dotične dobe. Popustljivejši je Engels v svojem spisu o družini, kjer razvija svoj nauk o pridelovanju življenjskih sredstev na eni strani in o razmnoževanju ljudi na drugi. Njegov nauk o razmnoževanju ljudi, ki je vobče značilen za Marxa in Engelsa, ni samo v nasprotju z Darwinovim naukom, marveč tudi z naukom novejših zoologov in evolucionistov. Družina in razplojevanje sta namreč dve različni stvari. Kajti družina ni samo fiziološka, marveč tudi moralna institucija, ki s svojo ideološko platjo mnogo vpliva na družbo. Zanimiva je tudi Engelsova izjava, da je samó navada, da ljudje razlagajo svojo dejavnost iz svojega mišljenja, namesto iz stvarnih potreb, in njegova psihologija dejanja, ki je za Marxa in Engelsa vobče značilna, in njena podobnost s Schopenhauerjevim naukom o primatu volje in o podreditvi intelekta, kakor tudi njegova misel, da je Marx odkril razvojni zakon v človeški zgodovini tako, kakor je Darwin odkril razvojni zakon v organski prirodi. Engels je skušal razložiti historični materializem še celo v devetdesetih letih. Ti poskusi so še toliko zanimivejši, ker hočejo biti hkrati odgovor na različne ugovore. Zlasti pa se pri njih opaža vedno večje odmikanje od opredelbe historičnega materializma, kakor sta jo Marx in on sam postavila. Prej je smatral ideo-

logijo samo kot neke vrste masko ali merilo gospodarskih prilik, sedaj pa kot vplivno socialno silo, ki vpliva po njegovem mnenju seveda kavzalno. Te svoje nove nazore je Engels razvil predvsem v svojem prvem pismu (leta 1890.) ter v svojih pismih dr. Schmidt (oktobra leta 1890.) in Mehringu.

Bax meni, da so vnanje ekonomske prilike za notranji ideološki nagon samo negativen pogoj, v tem ko je ta nagon sam pozitiven. Spekulativen nagon, etične in estetične sposobnosti človeka namreč obstojajo v družbi od vsega početka samostojno in niso nikak proizvod materialnih zadevnosti. Pač pa utegnejo v posameznih razdobjih prevladati ti ali oni kulturni elementi. Proti Baxu se oglašajo Kautsky kot branilec historičnega materializma in pravi, da ni predmet materialističnega zgodovinskega raziskovanja to, kar je vsečloveško, marveč to, v čemer se ljudje različnih dob med seboj razlikujejo. Materialistično pojmovanje zgodovine tudi noče razlagati posameznih dejstev in jih izvajati brez ostanka na ekonomske pogoje, temveč hoče le razložiti, zakaj so različna historična dejstva nastala. Po mnenju idealističnih filozofov, pravi Kautsky, ima ideja svoje lastno bivanje, v tem ko je po mnenju materialistov samo funkcija človekovih možgan. Historični materializem, tako pravi dalje, priznava gonilno silo človekovega duha v družbi, le drugače razlaga to njeno delovanje. Duh je namreč oni, ki giblje družbo, toda ne kot gospodar nad gospodarskimi prilikami, marveč kot njihov sluga. Kautsky je Marxov prvotni nauk zelo spremenil in dokazuje sicer na videz v Marxovem duhu, da so ekonomske prilike gospodar duha, v resnici pa je ta nauk čisto drugačen. Kautskega razlaga ni nič drugega nego prenos Schopenhauerjeve volje v ekonomiko: intelekt je drugoten in služi ekonomskim prilikam. Ne glede na to, ali je ta ekonomski schopenhauerjanizem pravilen ali ne, zaslužijo Kautskega izvajanja tem večje uvaževanje, ker ni skušal samo razložiti, da ekonomske prilike delujejo, marveč to, kakó delujejo.

Historični materializem so skušali razložiti tudi C. Schmidt, Bernstein, Ernst, Cunow in drugi. Tako n. pr. poudarja Schmidt človekovo prirodnost kot podlago družbenega življenja. V ekonomskih interesih vidi le neko dispozicijo za duha, ne pa zadnji vzrok razvoja. Predvsem pa ugotavlja, da Marx in Engels nista kritično pretresala in natančno formulirala historični materializem. Še bolj pa je zapustil Marxov nauk Bernstein, trdeč, da s pomočjo historičnega materializma ne moremo preiti dejstva, da ravno ljudje ustvarjajo svojo zgodovino, da imajo ljudje glavo in da dispozicije glav niso nikaka mehanična zadevnost, ki bi jo vodile zgolj gospodarske prilike. S tem je Bernstein brez pridržka priznal npravnost kot samostojno pozitivno družbeno in ekonomsko silo in se hkrati znebil Marxovega pojma ideologije. Ernst pa v svoji kritiki Mehringovega spisa »Lessing-Legende« polaga pri historični razlagi važnost na to, kakó reagira duh na vnanje ekonomske in druge vplive, in da imamo v življenju tudi take primere, ko le pravi duševni momenti povzročajo ekonomski razvoj. — Cunow pa smatra Marxov in Engelsov historični materializem za hipotezo, s pomočjo katere bi bilo mogoče znanstveno razložiti zgodovino.

Že ta oris razlag historičnega materializma nam dokazuje, da teorija historičnega materializma niti za marksiste same ni pomenjala nekaj končno veljavnega. Marx, še bolj pa Engels sam sta neprestano spreminjala svoje nazore. Niti med mlajšimi marksisti še ni dosežen zadnji razvojni stadij.

Izločimo iz historičnega materializma njegove elemente! Najprej moramo ločiti pozitivizem od materializma. V resnici je historični materializem v prvi vrsti pozitivistični historizem. Marx je ultrapozitivist in sledi v tem Comte-u. Kakor je črtal Comte iz svojega sistema pozitivne filozofije psihologijo in etiko, tako tudi Marx in Engels, samó da sta še radikalnejša. Comte celo prizna, da ima filozofija svoj zadnji vir v etičnem teženju, in pride končno do religije humanitete. Marx pa gre dalje in odklanja vsako ideologijo. Celokupna filozofija ni zanj nič drugega nego miselna fotografija dejanskega svetovnega procesa. Comte je priznal v človeku in zgodovini čuvstvo in voljo ter njuno prvenstvo. Po Marxu pa je človek stroj, ki pasivno spoznava, brez čuvstev in brez volje. Zavest pa je vobče napačna, pravi Engels. Marx je tudi ultraobjektivist, ker išče iz strahu pred subjektivnim in individualnim absolutno objektivni pravec izvestnosti, ki ga je mogoče najti le v objektivni zgodovini. Zavoljo tega je historični materializem hkrati objektivistični historizem: objektivno dialektično razvojno načelo, ne pa individualna zavest je prava, resnična vsebina sveta in svetovne zgodovine. Marx je tudi naturalist. Zgodovina je po njegovem nazoru samo del objektivnega svetovnega procesa. Posameznik je nič, природа in prirodna družba pa vse. Toda te odnose je treba materialistično pojmovati. Zato je Marxov historični materializem hkrati ekonomski materializem. Njegov objektivizem in naturalizem gre celo tako daleč, da je slep za vsako drugo dejavnost, izvzemši ekonomsko dejavnost. To, kar se ne da otipati, nima nobene vrednosti. V tem smislu moramo reči, da je Marxov historični materializem pravi pozitivistični amoralizem.

Razen o tej pozitivistični strani historičnega materializma moramo govoriti tudi o njegovi ideološki strani. Tudi v tem pogledu je Marx iskal vzorov pri Comte-u. Toda kljub temu, da sta Marx in Engels zavračala ideologijo, sta vendar sama verovala v dejavnost ideologije. Tako je n. pr. hotel Marx, da bi bil njegov sistem brez etike. Toda celotna podlaga »Kapitala« je vendarle etična. Že pojem več vrednosti ni samo ekonomski, marveč tudi etičen pojem. Saj pravi Marx, da je vsa zgodovina boj med izkoriščevalci in izkoriščanimi. In ta boj ni nič drugega nego boj za pravičnost. Gonilna sila zgodovinskega dogajanja pa je vprav nezadovoljnost z družbenim redom. Tako je n. pr. značilno za vso dosedaj napisano zgodovino, kakor pravi Engels, da so vprav lakomnost, vladoželjnost in še druge take slabe strasti one, ki omogočajo zgodovinski razvoj.

Izraz »ekonomske prilike«, ki ga rabijo marksisti, je zelo nedoločen in mnogopomenben. Pogosto se razumeva pod historičnim materializmom to, kar je Feuerbach izrazil z besedami: »Človek to je, kar je.« Feuerbach je dal temu stavku zelo širok pomen. Navadno pa se pojmuje z materialističnega in naturalističnega vidika tako-le: človek kot prirodno bitje je telo, ki se ohranja in vzdržuje s pomočjo hrane. Če pa je smisel in cilj človekov ohranjevati svoje fizično življenje, potem pa je nacionalno ekonomska proizvodnja najvažnejše — realna podlaga. Seveda bi to držalo, ako bi ljudje pri enaki hrani ne bili tako različni in ako bi duševno delo ne bilo tako mnogoštevilno. Vendar pa so razlike kljub enakim ali vsaj podobnim ekonomskim prilikam tem očitnejše, čim globlje pogledamo v te prilike same. Marx sam je to uvidel in zavoljo tega spreminjal in dopolnjeval svojo definicijo historičnega materializma.

Glede vpliva pomanjkanja na nravnost pa je reči: nravstvena kritika se trudi, da ugotovi vpliv pomanjkanja na nravnost. Res je, da je vzrok mnogih nravnih prestopkov pomanjkanje. Vendar pa nahajamo med bo-

gatimi stanovi ravno tako mnogo nenravnosti, samó da se te tako rigo-
rozno ne preštevaajo. Tudi samomorilstvo hočejo nekateri razlagati iz po-
manjkanja, t. j. ekonomski. Statistika takemu razlaganju ugovarja, saj
se izvrši tudi pri premožnih stanovih velik odstotek samoumorov. Pomanj-
kanje seveda tira nekatere v obup, drugega k delu. Dejstvo je, da je med
ubogimi mnogo več onih, ki ne obupavajo, kakor onih, ki obupavajo. Prav
tako tudi modernega pesimizma ni mogoče samo ekonomski razložiti. Ni
namreč nobenega zadostnega razloga, zakaj se je pesimizem razvil v da-
našnji dobi in predvsem v izvestnih pokrajinah med premožnejšimi in
izobraženejšimi stanovi. Pomanjkanje tudi ne more nikogar napraviti
pametnejšega in razumnejšega, kakor je po naravi. Ne more ustvariti no-
benega duha in nobenih sposobnosti, pač pa jih lahko ohranjuje. Ono nas
lahko samo vzpodbuja k delu in mišljenju. Tudi ni res, da ima ideologija
svoj izvor v aristokratiji in višjih stanovih. Spomnimo se n. pr. samo na
Dostojevskega, ki se je neprestano boril z gmotnimi težavami i. dr. Tako
vidimo, da utegneta biti bogastvo in pomanjkanje — seveda ne skrajno
pomanjkanje — gonilni sili k nramnosti in razumnosti. Prav tako je tudi
zgodovinski razvoj v resnici *zgodovinski* razvoj, saj ne zavisi samo od
ekonomskih prilik. To spričuje tudi razvoj socializma v Evropi, ki se je
kljub enakim ekonomskim prilikam tako različno razvijal. Socializem kot
sistem idej in kot filozofija ima namreč svoje lastne zakone ne glede na
ekonomske prilike. S tem pa še seveda ni rečeno, da ekonomske prilike ne
vplivajo nanj.

Često se pojmuje historični materializem celo kot nekaka razširitev
teorije gladu (*Hungertheorie*). Ker sestavljajo vse prirodne in nujne živ-
ljenjske potrebe ali animalne prilike, tako pravijo, vir vse človekove de-
lavnosti, tudi duha in razumnosti, zavisi tudi družbeno druženje ljudi in
njihov zgodovinski razvoj v zadnji stopnji od takih potreb. To tolmačenje,
ki ga je izrazil Engels pod vplivom Schopenhauerjeve psihologije, je danes
zelo razširjeno. Sociološko pa ga je razvil že Comte.

Engels je dal historičnemu materializmu tudi smisel stavka: »*primum
vivere, deinde philosophari*«. Vendar pa tu ne gre za to, ali bi ljudje brez
mišljenja mogli najti svoj živež. Ni namreč praktične delavnosti brez
teorije, bodisi da je bila ta izrečena ali ne. Ne zadostnost tega izreka je
čutil posebno Kautsky in je zato prištel k proizvodnim prilikam še mo-
derno tehnologijo, prirodoslovje in matematiko. Kakor Engels je tudi
Kautsky zahteval razen poznavanja prirodnih zakonov poznavanje social-
nih in zgodovinskih zakonov. S tem pa je bil pojem historičnega materia-
lizma že tako razširjen, da je obenem prenehal biti historični materia-
lizem. Z izrekom »*primum vivere, deinde philosophari*« skuša historični
materializem posebej poudariti praktično stran spoznavanja. Veliko važ-
nost na prakso je polagal tudi že Marx sam. Vendar pa so imeli Marx in
njegovi pristaši o razmerju med teorijo in prakso precej nejasne pred-
stave ne glede na to, da Marx pogosto misli pod prakso le politično in
obenem revolucionarno prakso. Kajti vsaka praksa se opira na teorijo in
vsako teorijo zopet spopolnjuje praksa. Praksa pomeni danes sistematično
in premišljeno prihajanje k izvestnim ciljem. To velja tudi za gospodar-
sko prakso. Zavoljo tega je Marxova prvotna formula prenapeta. Saj ni
res, da so produkcijske prilike od človekove volje tako nezavisne, kakor
je trdil Marx v svoji, že gori omenjeni opredelbi historičnega materializma.

Historični materializem, kakor smo videli že prej pri obravnavi nj-
govih opredelb, teži po znanstveni zgodovini. Saj so v Marxovih delih
mesta, kjer pomeni materialističen toliko kot »znanstven« biti. Ta Mar-

xova in Engelsova težnja po »znanstveni« zgodovini je za njiju predvsem logičnega pomena, da bi postala zgodovina precizna pozitivna znanost, ki bi odkrivala historične zakone tako kakor prirodoslovje prirodne zakone. Zavaljo tega naj zgodovina v prvi vrsti pojasni zgodovinsko povzročevanje. Toda bistvo znanstvenosti zgodovine je v tem, da najde pravo vsebino zgodovinskega razvoja v ekonomskem razvoju! Zato je tudi historični materializem toliko kot ekonomski materializem. Predmet zgodovine pa je masa in njen razvoj. Zavaljo tega zgodovina ni nič drugega nego zgodovina razrednega boja.

V prvi vrsti Marxu ni jasno, kakšna znanost je prav za prav zgodovina, saj Marx ne razlikuje natančneje med abstraktno sociologijo in posameznimi sociološkimi področji. Prav tako nejasen je Marxov odnos filozofije do posameznih znanosti kakor tudi do sociologije in zgodovine. Tudi nam Marx nič ne pove, kaj je zgodovinska metoda. Tako se n. pr. pri mlajših marksistih polaga večja važnost na realistično metodo. Glede na to postane vprašanje historičnega materializma celo vprašanje metode. Metodološko povedano: zgodovina bi se morala graditi na sociološki in filozofski podlagi. Tudi Marx teži po tej podlagi, samo da gradi svojo zgodovino na materializmu. Vendar pa je njegova filozofska podlaga nevdržna; saj materializem ne nudi zgodovinarju zadostnega dušeslovnega pogleda, ki je brez njega vsako pravo zgodovinsko tolmačenje nemožno. S filozofsko podlago materializma je za Marxa dana tudi njegova sociološka podlaga, t. j. njegova dialektika, ki ni nič drugega nego filozofija zgodovine, ne pa metoda. Marxova težnja po znanstveni zgodovini se je popačila tudi po njegovem večinoma pretiranem historizmu, ki se metodično javlja v tem, da ni izdelal sociološke statistike. Marx pozna samo filozofijo zgodovine (dialektiko!) brez ustrezne in potrebne filozofije družbe. Njegov empirizem se zelo pogosto javlja kot nekritični historizem, t. j. empiricizem posameznih zgodovinskih dejstev.

Historizem, ki sta se mu vdala tudi Marx in Engels, obrača našo pozornost proč od sedanosti k preteklosti. Pod tem vplivom sta Marx in Engels obravnavala stare čase in zlasti domnevani prakomunizem. Vendar pa zgodovina ni samo preteklost, marveč tudi sedanost. Kdor ne razume časa, v katerem živi, tudi ne more razumeti preteklosti. Zato tudi ni razloga, da bi bil komunizem že zavaljo tega, ker je bil baje že v davnih časih, eo ipso dober in da bi zato tudi zdaj naj bil.

Preidimo zdaj od metode k vsebini Marxove zgodovine! Marx in Engels nista dokazala svojega historičnega, oziroma ekonomskega materializma. Tudi nista dokazala, da ima vsa ideologija svojo realno podlago vprav v ekonomskih prilikah. Ona samo vse to zatrjujeta. Da bi bila vsa ideologija le neka maska ekonomskih prilik, bi morala vsaj to natančneje analizirati, da bi v njih odkrila iskano ekonomsko realno podlago. No, dokaz za to tudi nista mogla najti, ker se ravno ideologija, četudi je v večjem ali manjšem odnosu z ekonomijo, ne dá pojasniti samo iz ekonomskih prilik. Odnos ideologije do ekonomskih prilik celo marksisti sami zelo različno tolmačijo.

Z vidika psihološkega materializma se da vprašanje odnosa med ekonomskimi prilikami in ideologijo hitro rešiti. Težje pa je to vprašanje rešljivo z vidika ekonomskega materializma. Zato so nekateri trdili, da ideologija ni nič drugega nego refleks ali maska ekonomskih prilik. Drugi pa so skušali te težave rešiti ali s pomočjo paralelizma ali s pomočjo konsens-a med ekonomskimi prilikami in ideologijo. Te razlage so seveda

zelo nejasne. Vobče je reči, da je Marxu in Engelsu ter njunim pristašem ekonomski materializem počasi izhlapel, tako da je končno ostal le še nauk, da imajo ekonomske prilike v zgodovini človeštva večjo vlogo, kot se jim je to doslej pripisovalo.

Zgolj ekonomska razlaga ideologije ne zadostuje; ona zastre vso vsebinsko bogastvo zgodovinskih dogodkov in socialnega življenja. Marxova težnja, napraviti s pomočjo kavzalne razlage zgodovinskega razvoja pozitivno znanost, šepa, ker ni mogel dokazati, da so ekonomske prilike konstitutivni vzrok vsega socialnega življenja. Njegova razlaga je enostranska, abstraktna in utopistična ter je kvečjemu razlaga gospodarstvskega, ne pa celokupnega kulturnega razvoja.

Naturalizem v sociologiji je neupravičen! In Marxov naturalizem in materializem je primitivna in znanstveno reakcionarna filozofija in metoda. Tej znanstveni primitivnosti ne podleže Marx samo v teoriji, marveč tudi v praksi. V teoriji žrtvuje psihologijo in sociologijo materializmu, v praksi pa išče svoj socialni ideal v prakomunizmu. Ekonomski materializem zaključuje, da je zavest iluzija, četudi temu najodločneje nasprotuje psihološko gledanje. Kajti med Marxovim objektivističnim materializmom na eni strani ter psihologijo in etiko na drugi obstoja načelno nasprotje. Proglašanje individualne zavesti za iluzijo je utemeljeno v Marxovem in Engelsovem kolektivizmu, saj kot priznavata le razredno, kolektivno zavest.

Marx utemelji sociologijo materialistično na prirodoslovju, v tem ko bi morala biti zgrajena v prvi vrsti na psihologiji, in sicer zato, ker sestoji družba iz zavestnih in zavestno delavnih poedincev. Tudi historični razvoj je razvoj zavestnega človeka. Ča pa je individualna zavest iluzija, potem pa je iluzija vse, tudi ekonomski materializem. Marxizem je tedaj odločen iluzionizem! Seveda bi se Marx v tem pogledu lahko podučil pri Schopenhauerju. Toda Marxov iluzionizem je objektivističen, ker vodi skrajni objektivizem prav tako kakor skrajni subjektivizem v iluzionizem. Omenjene psihološke in sociološke pomanjkljivosti imajo svoj razlog v Marxovi metafiziki — v materializmu. Ni mogel umeti, da je ravno vsako dosledno mišljenje, vsaka filozofija neiluzionizem, t. j. stalna kritika mnogih iluzij. Tudi se smisel sveta in življenja ne da videti ali fotografirati, marveč samo razložiti; to je pa večno iskanje.

Marxov znanstveni socializem pa ni nič drugega nego načelna negacija ekonomskega materializma. Kako naj bi drugače imel »znanstveni« socialista bodočo komunistično gospodarsko ureditev že zdaj idealno dano?! Iz tega razloga Marxova ekonomska podlaga ni nobena podlaga, marveč nekaj, kar sloni na ideologiji sami.

Že Comte je branil sociologijo kot pravo znanost o družbi proti nacionalnim ekonomom. Isti Comte-ov »veto« nasproti nacionalnim ekonomom velja tudi za Marxa, ki je ravno tako istovetil sociologijo z ekonomiko.

¹ Literatura:

T. G. Masaryk: Otázka sociální. Základy marxismu sociologické a filozofické. V Praze, 1898.

T. G. Masaryk: Theorie dějin dle zásad T. Bucklea, 1884.

² Z ideologijo misli Marx na politiko, pravo, znanost, umetnost, kratko na vse to, kar ni materialnega, marveč idealnega značaja.

K URADNEMU IMENOSLOVJU

Ako premotrino šestnajstletno prizadevanje poklicnih organov in činiteljev na polju splošnega in ustavno-upravnega prava, moramo priznati, da je izvršeno ogromno delo. To zakonodajno delo je veljalo prvič izenačenju zakonodaje, drugič ustvarjanju zakonov ob upoštevanju vladajočih gospodarskih, socialnih in političnih prilik. To priznanje se mora izreči, da si zakonodajna tehnika ni bila vedno na višku. Niso bili vsi zakoni dobri in jasni in vse prehitro so se morali popravljati in dopolnjevati; skoro kar preveč je bilo uredb in pravilnikov. Toda vse to so, kakor za mlade države sploh, tudi za Jugoslavijo začetne težkoče.

V tem članku hočem razpravljati o tem, kako spretnost in razumevanje smo pokazali v uradnem imenoslovju, to je pri nazivih za nekatera oblastva in organe.

Pri določevanju uradnih nazivov se je vedno vprašati, odkod naj se zajame ime ter ali ustreza svojem namenu? V prvem pogledu so nam na razpolago:

a) *v mednarodnem življenju obstoječi oziroma splošno med kulturnimi narodi udomačeni nazivi;*

b) *nazivi, ki jih podaja zgodovina lastnega naroda;*

c) *imena, ki so že v uporabi oziroma jih nudi živi domači jezik.*

Ali ime v danem primeru ustreza, to je presojati sproti po tem, kaj naj predstavlja, kako ime zveni in kak odmev ima v narodu itd.

V spoznanju, da mora vsak narod pokazati v svoji gospodarski in duhovni kulturi vse svoje prvine in samobitnosti, je pod a) izraženo načelo v splošnem zavreči in to tem bolj, ker živimo v izraziti nacionalistični dobi. Zato naj se čimpreje izločijo razni uradni nazivi, ko so tujega izvora, pa naj gre za katerokoli upravno panogo. Inšpektor = nadzornik, komanda = poveljstvo, trupa = četa, klasa = razred, orden = red, grupa = skupina, šef = starešina itd. itd. Da pa ne bomo odstranjevali besed, ki so postale skupna svojina narodov, je jasno. Sem spadajo na primer besede: civilizacija, kultura, senat, divizija, armija itd. *Predvsem naj govorim o sledečih uradnih nazivih v upravi: banovina in ban; srez in načelnik; občina in predsednik.*

Z zakonom o nazivu in razdelitvi kraljevine na upravna območja z dne 3. oktobra 1929. je bila država razdeljena na devet velikih upravnih območij, na devet banovin (mesto Beograd z Zemunom in Pančevom tvori poseben teritorij). Banovinam in banskim upravam načelujejo bani. V izvršitvi tega zakona smo dobili še zakon o banski upravi z dne 7. novembra 1929., ki ima določbe o ustroju banske uprave, o banovi pristojnosti in o banovinskem gospodarstvu.

Ali je beseda ban pristno slovanska, mi ni znano, toda bane poznamo že iz zgodovine Bosne in Hrvatske (bosanski in hrvaški bani). Smatrati je tedaj za srečno potezo, da smo to ime zopet oživili in ustvarili. Ker naziva ban in banovina tudi sicer ustrezata, ju je sprejeti kot dokončno veljavna v našem upravnem pravu. Zato se pojmi in imena: pokrajinski namestnik, veliki župan, županija in oblast ne povrnejo več.

Kako je pa z drugimi gori omenjenimi izrazi? Kakor zakonodajo samo, je izenačiti v našem ustavno-upravnem življenju tudi uradne nazive, tako da se uvede samo eno enotno ime za označevanje v našem državnem jeziku. Seveda je pa pri tem izbrati ono ime, ki pohaja iz gori pod b)

in c) označenih virov in ki najbolj ustreza namenu in duhu narodovega jezika. Postransko je pa, v katerem delu države je dotedaj bilo ime v uporabi.

Vzemimo nazive srez ter kotar in okraj. Vsa tri imena po ustvaritvi enotne države niso mogla več obstojati drugo poleg drugega. kateremu je bilo dati prednost? Dasi je ime okraj in kotar radi črke a bolj polno in blagglasno, ni vendar sicer nobenega pomisleka po gori označenih načelih zoper enotno uvedbo naziva srez. To se je zgodilo z uredbo ministrskega sveta z dne 26. 4. 1922. Pojem in ime srez torej ostane.

V nadaljnjem gre za naziv uprave v srezu in predstavnika te uprave. Po zakonu o občini upravi z dne 26. aprila 1922. smo imeli za oboje eno ime »sreski poglavar«. S tem je bilo izraženo strogo osebno (personalno) načelo. To je vodilo skoro do nevšečnosti, ker končno skoro ne more biti vse dobro in slabo pri kakem uradu osredotočeno na samo eni osebi. Načelo osredotočenja oblasti in odgovornosti v predstavniku sreskega oblastva je po zakonu o notranji upravi z dne 19. junija 1929. sicer ostalo, vendar pa je uvedel ta zakon tudi naziv za urad kot tak. Tako smo dobili ime sreski načelnik in sresko načelstvo, pravilno načelništvo.

Ali je beseda načelnik za starešino sreskega oblastva povsem primerna? Dvoje okoliščin (momentov) govori zoper to. Imamo že vse preveč načelnikov v uradnem in tudi v zasebnem življenju. Oddelke v ministristvu vodijo načelniki, enako oddelke pri kraljevskih banskih upravah, pri železnicah imamo postajne načelnike (strogo uradno šefe stanice); v zasebnem življenju pa imamo vse polno načelnikov društev, odsekov itd. Sliši se tedaj kar čudno, ko prideta skupaj dva po položaju različna načelnika, pa se kratko nazivata »gospod načelnik« in »gospod načelnik«.

Zato naj bi se za razlikovanje položajev v upravni organizaciji uvedlo zopet ime sreski poglavar, za urad pa sresko poglavarstvo, saj smo z zakonom o mestnih občinah ime poglavarstvo že itak uvedli, ustanovivši mestna poglavarstva. Dosledno bi bilo nazivati tudi mestne načelnike kot mestne poglavarje. Take s črko a oblikovane besede bi že same na sebi značile tehtnost in važnost teh uradov in njih predstavnikov.

Prihajam do izrazov občina in predsednik občine.

Danes je ime predsednik v ustavno-upravnem in siceršnjem javnem življenju tolikokrat v uporabi, da srečate tako rekoč ob vsakem koraku kakega predsednika. Na čelu senata in narodne skupščine je predsednik; starešine višjih sodišč so predsedniki; na čelu raznih komisij in društev so predsedniki. Z zakonom o občinah (selskih) z dne 14. marca 1933 pa smo dobili še predsednike občin.

Predsednik sploh ni dobra slovanska beseda, diši čisto po nemški Vorsitzender in predstavlja veliko ali pa malo. *Mi imamo vendar iz jugoslovanske upravne zgodovine ohranjeno tako lepo, blagglasno zveneče drugo ime — župan.* Veliki župani (Stevan Nemanja) so vladali v srednjem veku srbskemu delu naroda; županije (z velikimi župani) so se ohranile na Hrvaškem do leta 1922; v območju slovenskega dela naroda pa je bil od davnine splošno v uporabi za občinskega predstojnika naziv župan, ki se je ohranil neuradno še do danes. Ohranimo tedaj to lepo jugoslovansko besedo in jo uvedimo na področju vse države namesto besede predsednik občine.

Med občinskimi organi imamo dalje razen predsednika še občinski odbor in občinsko upravo. Občinska uprava je po naravi stvari uprava občine sploh. Nikakor ni bilo tedaj posrečeno, da smo ustvarili pod tem

imenom še posebni občinski organ z lastnim delokrogom, ko pa bi lahko uvedli besedo »občinsko starešinstvo«. Kakor je prvi naziv splošen in rabljen v raznih jezikih (Gemeindeverwaltung, l'administration communale), je izraz starešinstvo specifičen in samo slovanski.

Ob vseh teh gori označenih uradnih nazivih pa še nimamo naziva za občinski urad, tako da se danes pošiljajo rešitve »Občini N«, ali pa (v važnejših stvareh) »Predsedniku občine N«. Zato uporabljajo nekatere občine zoper predpis ime predsedstvo občine, pa tudi občinska uprava. Ako se uvede beseda župan, bi lahko bil urad županstvo. Ako se to ime ne bi moglo uvesti, pa bi se morda uvedlo za občinski urad ime občinska uprava.

V splošnem še to-le: Ustvarjajmo v vsem in povsod pristno, izvirno jugoslovansko narodno kulturo, brez predsodkov in ozkosrčnosti. Poglejmo na primer Nemce, ki so skovali pristno nemška imena: Rundfunk, Drahtnachricht in bodo menda iz svojega civilnega prava odstranili celo vse določbe, ki spominjajo na rimsko pravo.

Dokler ne dobimo novih uradnih nazivov, smo seveda obvezani, uporabljati sedanja, po zakonih obstoječa imena.

O B Z O R N I K

Odgovor

»Sodobnost« je prinesla v peti številki uvodnik z naslovom »Kakršna preja, tako bo platno«. Uvodnik se naslanja na en stavek mojega članka »Brez intelligence?«, ki je izšel v reviji »Misel in delo«.

V glavnem poskuša uvodnik »Sodobnosti« odrekati mi upravičenost, govoriti o vlogi duha in ideje pri mladini, češ da sem jaz odgovoren za premestitve profesorjev. Na ta napad mi ne bi bilo treba odgovarjati, če ne bi bilo v njem nekaj stvari, ki jasno dokazujejo, kako zamotane so duhovne razmere slovenske inteligence. Le iz tega vzroka, ker je uvodnik značilen za naše prilike, in ne zaradi vsebine uvodnika samega, kratak odgovor ne bo odveč.

Od revijalnih člankov zahtevamo stvarnosti in zadostne utemeljitve. »Sodobnost« vali name težke očitke, obenem pa priznava, da o mojem delu ne ve nič drugega, kakor »če je spomin ne moti«, da sem napisal v »Jutro« neki članek o stvari, ki se »Sodobnosti« zdi tako obsojanja vredna. To je vse, pa vendar za »Sodobnost« dovolj, da si upa izrehati obsodbo. Tudi trditev »Sodobnosti«, da

je krog onih slovenskih intelektualcev, ki se zbirajo okoli revije »Misel in delo«, maloštevilen, ima bolj značaj samotlačbe kakor pa vrednost stvarnega presojanja. Že to pomanjkljivo poznavanje stvari bi me opravičevalo, da ne bi odgovarjal reviji.

Z avtorjem, ki si skuša prilastiti avreolo mučeništva, ko pravi: »Ko sem še smel poučevati na srednji šoli«, bi bilo mirno razpravljanje nemogoče. Zagrenjenost, ki, kolikor mi je znano, bazira na napačni premisi, ker se je avtor sam odrekel srednješolskemu delu, ni zdrava osnova za diskusijo.

Revija, ki dosledno popačeno piše ime znanega aktivnega politika, dokazuje, da a priori ni za dostojen ton, ki bi omogočal nasprotniku odgovarjati v akademskem tonu. Končni stavek uvodnika: »Vse vendarle še ni naprodaj!« je brez vsake utemeljitve ali obrazložitve. Če naj se ta patetični vzklík tiče mene, prosim točnejših podatkov; če pa je avtorju kdorkoli ponujal podkupnino, je treba ta odgovor nasloviti na pravi naslov.

Zaradi nezadostnega poznavanja dejanskih prilik, zaradi zagrenjenega sloga in zaradi pačenja imena, uvodnik »Sodobnosti« ne bi zaslužil drugega, kakor da

ga spravim v zbirko sodobnih inteligenčnih zablod.

Poleg teh, za revijo ne najbolj primernih svojstev pa kaže članek še jako slabo maskirano politično okornost. Ko je namreč naprtil name odgovornost za premetitve profesorjev in mi s tem odrekel pravico, govoriti o vlogi duha v življenju, je vpletel v odvisni stavek »Zalokarjevega političnega prijatelja« drja. Kramerja. Jasno je, da je imela ta stilistična in miselna zveza namen, izzvati kakršnokoli izjavo o tem političnem prijateljstvu, kajti kakšen namen naj bi sicer imelo nalagati *meni* politično odgovornost. »Politično prijateljstvo« mi ne daje pravice in tudi ne dolžnosti, razpravljati s »Sodobnostjo« o političnih dejanjih drja. Alberta Kramerja. Za svoja dejanja odgovarjam svoji vesti in pa tistim, ki so me izbrali za svojega predstavnika. Soditi je treba po dejstvih tudi nasprotnika, ne pa na podlagi kakega slabo v spominu ohranjenega članka. Živim v prepričanju, da mi v tem pogledu popolnoma zaupajo vsi, ki so se za stvar zavzeli iz čistih nagibov, ne pa z namenom preganjati osebe ali revijo. Zato »Sodobnost« ne bo imela užitka, ki si ga je obetala od svojega uvodnika, da bi namreč z *menoj* razpravljala, ne morda v korist dobre stvari, ampak v namene, ki z zadevo niso v nikakršni zvezi.

Zato uvodniku »Sodobnosti« na ta pota ne bom sledil. *Alojz Zalokar.*

Biološka regeneracija naroda in kazensko pravo

S problemom regeneracije naroda v biološkem pogledu se bavi evgenika. Evgenika je nauk o pogojih človeškega razpljevanja in o racionalnem vplivanju na razplod. Njen cilj je preprečiti podedovanje telesnih in duševnih napak ter doseči zdravo potomstvo.

Sredstva, s katerimi se naj doseže ta cilj, so ali pozitivna ali negativna. Pozitivna sredstva so: povečanje števila evgeniško zdravih ljudi z nagradami za rojstva, domovi za zdrave dojenčke in slično. Negativna sredstva so: zakonske (bračne) prepovedi za duševno ali telesno defektne,

azilacija, deportacija. Ta sredstva deloma ne zaležejo, deloma niso izvedljiva, ker so predraga in deloma tudi kruta. Primerna in uspešna negativna sredstva evgenike pa so sterilizacija, odprava telesnega plodu in deloma tudi kastracija. Le o teh poslednjih sredstvih hočemo govoriti. Skušali bomo odgovoriti na vprašanje, kaj poreče k temu načinu regeneracije naroda naše kazensko pravo.

Najprej se hočemo baviti v tej zvezi s problemom sterilizacije. V medicinskem pogledu je sterilizacija zdravniška operacija, izvršena z vasektomijo (za moške osebe) ali s salpingektomijo (za ženske osebe). Sterilizacija se pa lahko izvede tudi na nekrvav način z obsevanjem (država Michigan). Z vasektomijo se izreže ali podveže del semenskega kanala; s tem se prepreči izliv semena. S salpingektomijo se prereže jajčni kanal, da ne more jajce iz ovarija v maternico. Učinek sterilizacije je ta, da postane sterilizirana oseba neplodna, ne izgubi pa spolnega nagona. Sterilizacija je lahko indicirana ali neindicirana. Neindicirana sterilizacija je vedno kazniva; n. pr. nekdo se da sterilizirati zgolj iz razloga, da se lahko nemoteno vda spolnemu užitku. Drugače je s tako zvano indicirano sterilizacijo. Indikacija je medicinska, socialna, evgeniška, kriminalnopolitična ali rasnohigijska. V okviru te razprave se hočemo baviti le z evgeniško indicirano sterilizacijo. Sterilizacija je evgeniško indicirana, če je v konkretnem primeru pričakovati, da bodo potomci dotične osebe obremenjeni s slabimi dednimi nagnjenji. Najprej se moramo vprašati, kdo je dedno bolan. Dedno bolni so starši, ki prenašajo s svojimi klicnimi stanicami bolna dedna nagnjenja za duševne ali druge dedne bolezni na svoje otroke. Pri pojmu dedne bolezni gre torej za dvoje oseb, ker je otrok sestavina očetove in materine dedne snovi. Drugo vprašanje je, katera dedna nagnjenja se prenašajo na otroke. To vprašanje je treba rešiti glede na vrsto dane bolezni. Dognalo se je n. pr., da se podeduje shicofrenija v 9 do 10%, če je bolan eden izmed staršev; 30 do 40 odstotkov otrok iz takih zakonov pa je nevropatov. Če sta pa oče

in mati shicofrenika, se zviša odstotek bolnih otrok iz takih zakonov na 60 do 80 odstotkov. Vsak otrok shicofrenika pa podeduje nagnjenost k tej bolezni. Od zunanjih okolnosti je odvisno, ali bolezen izbruhne. Nagnjenost (Anlage) in okolje (Umwelt) sta komponenti, od katerih prevladuje zdaj ena zdaj druga.

Važna in nevarna skupina dednih bolezni je slaboumnost. Če je eden izmed staršev slaboumen, je 54 odstotkov otrok iz tega zakona slaboumnih; če sta oče in mati slaboumna, se zviša odstotek slaboumnih otrok na 77%.

Drug nevaren pojav pri podedovanju duševnih bolezni je ta, da se duševno defektni ljudje bolj množijo kakor normalni. To je povsem naravno. Defektni ljudje ne poznajo ali vsaj ne presojujejo pravilno moralnih in socialnih ovir, da bi uravnali število potomstva. Statistika kaže, da narašča število duševno bolnih ljudi vedno bolj in bolj ne le absolutno, marveč tudi relativno. V Angliji je n. pr. narastlo število defektnih ljudi od leta 1906 do leta 1929 za 35%, število prebivalstva pa se je zvišalo v tem razdobju le za 14%. V nemških blaznicah je bilo leta 1926 250.000, leta 1929 pa že 300.000 bolnikov; letni oskrbni stroški za te bolnike pa so znašali 500 milijonov mark. V Ameriki je doseglo število duševno manjvrednih ljudi že 15% prebivalstva. V Nemčiji je duševno abnormalnih več ko en milijon, v Jugoslaviji imamo 100.000 duševno defektnih šolskih otrok. Odstotek duševno manjvrednih ljudi postaja torej vedno večji in večji. Pa bi kdo ugovarjal: Če je to res, bi moralo biti že danes vse človeštvo duševno defektno. Ta ugovor ne drži. Do nedavnih časov je narava sama izločevala manjvredne elemente. Manjvredni so poginili v boju za obstanek; danes jih ščitijo razni domovi, zavetišča, blaznice in drugi higiensko urejeni zavodi. Evgeniško zdravi ljudje pa si morajo od ust pritrpati težko pridobljeni zaslužek, da plačujejo stroške za te zavode. Pravilno pravi profesor Kohlrausch (Z. f. g. Str. W. 1932, IV. zv.), da delajo civilizirane države napačno politiko, če ohranjajo manjvredne elemente; s tem »vrše negativni izbor, priroda pa dela po-

zitivnega«. S tem nočemo omalovaževati humanitarnega in etičnega pomena teh ustanov. Vse to smo navedli le zbog tega, ker rabimo te podatke, če hočemo odgovoriti na vprašanje, ali je evgeniško indicirana sterilizacija po naših zakonih kazniva.

Država ima interes na tem, da se prebivalstvo množi in da ostanejo člani države plodni. Občestvo zbog tega ne more dopustiti, da bi posameznik razpolagal s sposobnostjo ploditve. Državi pa koristijo le ljudje, ki so duševno in telesno zdravi, duševno bolni so ji v breme. Zato država nima interesa, da se manjvredni plodijo; nasprotno, državi je do tega, da se manjvredni elementi ne plodijo. Evgeniško indicirana sterilizacija torej ne krši javnega interesa, marveč le interes prizadete osebe. Prizadeta oseba ima namreč pravico zahtevati, da ji nihče ne okrne njene telesne integritete. Če pa ta oseba privoli v sterilizacijo, neha biti poseg protipraven. Evgeniška sterilizacija, izvršena s privolitvijo prizadete osebe, je torej nekazniva in pravno dopustna.

Pri tej priliki se hočemo tudi dotakniti vprašanja, kako naj se uredi problem evgeniške sterilizacije v bodoči zakonodaji. Ali je zakonodajec pravno in etično upravičen, dovoliti evgeniško sterilizacijo tudi tedaj, če prizadeti ne privoli v sterilizacijo? To vprašanje moramo potrditi. Prej smo omenili, da ima država interes na tem, da se izločijo manjvredni elementi iz generacijskega procesa. Interes posameznikov se mora nepogojno podrediti interesu občestva! V tem pogledu ne smejo motiti zakonodajca nobeni ugovori. Bila bi napak razumljena ljubezen do bližnjega, hoditi še naprej po sedanji poti. Dosedanje populacijsko politiko je treba s temelja izpremeniti: razplod evgeniško dragocenih elementov naj se pospeši, razplod manjvrednih pa zatre. Tak ukrep ne bi bil samo v interesu občestva, marveč tudi v interesu prizadetih oseb samih in v interesu njihovih potomcev.

Sterilizacija pa ni edino negativno sredstvo, ki naj prepreči prenašanje dedne bolezenske lastnosti na potomce. Če bi hoteli preprečiti vsako možnost razploda defektnih ljudi, bi morali izvršiti sterili-

zacija, preden postanejo bolniki spolno godni. V zgodnji mladosti pa je težko ugotoviti neizpodbitno dedno bolezen. Sterilizacija seveda ne more zajeti vseh dedno bolnih. Če se dovoli evgeniška sterilizacija, se mora logično dovoliti tudi odprava telesnega plodu iz evgeniških razlogov. Dogma o absolutni nedotakljivosti in svetosti živega bitja v materinem telesu ne more in ne sme obveljati, če so tangirani interesi občestva. Naš kazenski zakon itak že dovoljuje odpravo telesnega plodu iz medicinskih razlogov. Po določbi § 173 odst. 3 k. z. sme zdravnik odpraviti telesni plod, če bi spravila nosečnost materino življenje v resno nevarnost. Ta določba je logična, pravična in pravno utemeljena: manjvredna dobrina se mora umakniti več vredni. To načelo naj velja v bodoči zakonodaji tudi za evgeniško perforacijo telesnega plodu. Medicinsko indicirana perforacija upošteva le življenje matere, torej ene same osebe, evgeniško indicirana perforacija pa je v interesu občestva, ker naj prepreči rojstvo defektnega otroka. Evgeniška perforacija torej nadkriljuje v etičnem pogledu medicinsko indikacijo. Perforacija bi se smela dovoliti seveda le ob kavtelah in pogojih, ki morajo biti točno določeni v zakonu.

Navadno pa je treba združiti prekinitve nosečnosti s sterilizacijo, da se prepreči tudi v bodoče rojstvo dedno obremenjenih otrok. Prekinitve nosečnosti bo zadostovala le izjemoma, če je n. pr. pričakovati, da bo zakonski mož, ki je dedno bolan, kmalu umrl. Zdravi ženski se ne sme vzeti možnost, da ne bi mogla roditi v novem zakonu z zdravim možem zdrave otroke.

Prekinitve nosečnosti je treba v bodoči zakonodaji dovoliti tudi v primeru, da se prepreči rojstvo otroka, ki je bil spočet s kaznivim dejanjem (s posilstvom, krvoskranstvom in s sličnimi zločini). Kruto in nečloveško je, siliti žensko osebo, naj iznosi plod, ki ga je spočela proti svoji volji z zločincem.

Že prej smo omenili, da dopušča naš kazenski zakon odpravo telesnega ploda le iz medicinskega razloga, da se reši življenje matere. Perforacija iz evgeniških razlogov po našem zakonu ni dopustna, če ni združena z medicinsko indikacijo. Pro-

fesor Seitz poroča o primeru, da je 20 letna slaboumna deklica zanosila s svojim 17 letnim bratom. Medicinska indikacija v tem primeru ni bila podana, evgeniška pa ni dopustna (Z. f. g. Str. W. 1933—178). Druga slaboumna deklica pa je rodila že šest otrok, vsakega z drugim očetom. Da napravijo temu konec, so jo v bolnici sterilizirali. Taki primeri kažejo, da je treba vprašanje evgeniške perforacije čimprej zakonodajno urediti. Urediti pa je treba tudi vprašanje evgeniške sterilizacije; predpisati je treba pogoje in kavtele, da se preprečijo morebitne zlorabe.

Končno še nekaj besed o kastraciji, kolikor je v zvezi z evgeniškim problemom. Tudi kastracija je po našem kazenskem zakonu dopustna, če je medicinsko indicirana. Iz sodne prakse so znani neredki primeri, da zagrešijo seksualni zločinci, ki ne obvladajo ali ne znajo brzdati spolnega nagona, zločin za zločinom. Nobena kazen jih ne spametuje. Edino sredstvo zoper take zločince je kastracija. O tem smo že govorili v tretji številki tega letnika (str. 51). V teh primerih govorimo o kriminalnopolitični indikaciji kastracije. Kastracija pa ima tu tudi evgeniški pomen, ker preprečuje obenem razplod kriminalnih tipov.

Iz navedenega posnamemo, da ima država pravico izločiti iz generacijskega procesa elemente, ki prenašajo svoje dedne bolezni na potomce. To bodi vodilna misel za našo bodočo evgeniško zakonodajo. Naš narod bo le tedaj uspešno tekmoval z drugimi kulturnimi narodi in se uspešno ubranil tuje ekspanzije, če bo dedna masa naroda evgeniško zdrava!

Priv. doc. dr. Avgust Munda.

M. Presl: Strokovnošolska politika študija. (Ljubljana 1934.)

S to knjigo je inspektor strokovnih šol v dravski banovini M. Presl izpolnil vrzel v literaturi o našem šolstvu. Avtor je očitno imel namen z njo pokazati širšim slojem, predvsem pa poklicanim činiteljem potrebo, ustroj in vrste strokovnih šol. V lahkoumljivi obliki je ob izčrpnih statistiki podal verno sliko strokovnega šolstva v vsej naši državi, po-

sebo pa še v naši banovini, ter je z izredno veščnostjo kritično presojal vse probleme. Nepoučenemu bo Preslova knjiga odprla pogled v neznan svet, poučenemu pa nudi toliko zanimivega gradiva in novih pogledov na vprašanja strokovnega šolstva, da se bo s pridom vanjo poglobil. Knjiga pa je radi tega še posebno zanimiva, ker kaže važnost in pomen strokovnih šol v okviru našega celotnega šolstva in našega socialnega in gospodarskega življenja ter primerja razmere v naši državi z razmerami v raznih drugih državah. Morda bo veliko število tabel med tekstom površnemu čitatelju zabilisalo pregled, tem bolj tehtna pa se bo prav radi tega zdela knjiga čitatelju, ki se bo vanjo poglobil. Avtor je v knjigi zbral toliko gradiva o našem šolstvu in o našem socialnem in gospodarskem življenju, da bo marsikdo lahko črpal iz nje pri proučevanju teh problemov. Želeli bi, da bi se sedaj ob zaključku šolskega leta oglašali strokovnjaki in staršem dali primerna pojasnila in navodila za izbiro poklica njihovim otrokom. Preslova knjiga jim bo pri tem nudila potrebni statistični material. Problem izbire poklica ni bil morda nikdar tako pereč kakor danes v dobi splošne gospodarske krize. Naša revija je v 5. številki razpravljala o enem teh socialnih vprašanj, namreč o vprašanju vajencev. Toda takih vprašanj je veliko in v naši javnosti se je še premalo o njih pisalo in govorilo. Morda bo Preslova knjiga dala spodbudo k intenzivnejšemu zanimanju za vprašanje našega strokovnega šolstva. To je tem bolj potrebno, ker je povsem zgrešeno odločati o strokovnih šolah samo pri zeleni mizi. Strokovne šole morajo vzrasti iz naših gospodarskih in socialnih potreb. Pisec teh vrstic bi rad opozoril na dva posebno poučna primera. Rajnka Avstrija je v zadnjih mesecih svojega obstanka podarila tržaškim Slovincem dve državni strokovni šoli, ki sta neglede na bližajoči se prevrat morali ostati samo na papirju, namreč dnevno dvoletno šolo za pomorske strojnike in mizarsko rokodelsko šolo. Ustroj obeh šol in krajevne

prilike so bile take, da sta bili šoli v pravem pomenu besede mrtvo rojena otroka. Nasprotno pa so slovenski trgovski vajenci v Trstu še v povojni dobi, ko so bile vse slovenske šole ukinjene, čutili potrebo po primerni trgovski »nadaljevalni šoli« in so si jo sami ustvarili z lastnimi sredstvi, tvegajoč vse nevarnosti, ki so bile s tem združene. L. Č.

Emilijan Lilek: Anklagen gegen die barbarischen Verfolgungen der Kroaten und Slovenen in Italien

Kmalu po »Tožbah o preganjanju Slovencev na Koroškem«, o katerih je poročala naša revija v marčni številki, je kljub svoji starosti naravnost neumorni vladni svetnik g. Em. Lilek izdal v samozaložbi podobno knjižico o postopanju fašistične vlade proti Slovincem in Hrvatom, ki so ostali pod Italijo. Knjižica ne prinaša nič novega, saj vsebuje v glavnem obširnejše citate iz naših listov v nemškem prevodu, vendar je pisatelj, ki sam ne stoji tako blizu našemu primorskemu problemu kakor koroškemu, pokazal, kako se je poglobil tudi v ta problem. Z impulzivnostjo in temperamentom, ki je gotovo v njegovi starosti prava izjema, je znal združiti te raztresene sličice v celoto, ki utegne dobro ilustrirati položaj naše manjšine pod Italijo, ne samo nemškim čitateljem, katerim je knjiga namenjena, temveč tudi našim ljudem, ki se žal premalo za ta vprašanja zanimajo. Morda bodo sedaj rajši verjeli vestem, če se jim servirajo v tujem jeziku. Pisatelju pa moramo biti dvakrat hvaležni: prvič, ker je tako obogatel sicer dokaj revno literaturo o naši narodni manjšini pod Italijo, drugič pa radi tega, ker se ni ustrašil materialnih stroškov, ki so nujno združeni z izdajo take brošure. Radi tega mu želimo, da bi zdrav in čil smel še dočakati dne, ko bi se izpolnila želja, ki jo izraža v knjižici, da »bo to, česar noče storiti evropski kulturni svet, storila pravična Klio in kakor Dante brata Bonifacija postavila divji italijanski fašizem v tretji zaliv pekla...« L. Č.

slika: Meso se jede samo zimi i obrocima od pola kgr. sa nekim povrćem. Prosečna vrednost onoga što jedno lice pojede dnevno, pretstavlja 0.50—2 dinara. Kod seljaka — paupera u župi ishrana se i ne može nazvati tim imenom. Ona je gladovanje da se ne umre. Ona zavisi od zarade glave kuće koji najčešće ne zaradi ništa, a kad zaradi, dobija za 17 časovni dnevni rad 5 dinara, ili za isto toliko časova sečenja drva 3 dinara. Takav jedan udovac sa dvoje dece (pored kuće od svog imanja ima dve kokoške) troši mesečno 50 kgr. kukuruza, četvrt kgr. masla, 2 litra mleka i 1 kgr. sira. U njegovom selu 40% porodica žive pod istim uslovima kao on. U Crvčama jedna trećina stanovnika hrani se samo hlebom, lukom i koprivom. (Dr. Ljub. Popović: Život travničkih seljaka. Srpski književni glasnik.)

Premalo manjšine! Rumuni so kaj slabo odrezali na letošnji balkanijadi. Vkljub veliki samozavesti so bili vselej premagani. Vzrok temu je po njihovi izjavi dejstvo, da kljub izrečni zahtevi ni bilo postavljenih več pripadnikov manjšin v rumunsko nacionalno moštvo.

Globoki modroslovni pogledi. Važen slovenski dnevnik piše v uvodniku: »Med tistimi, ki ničesar nimajo, je revščina poglavitni razdiralec edinosti. Med tistimi, ki imajo vsaj nekaj, so činitelji razdvajanja različni, toda se dajo odkriti in so odstranljivi. — Kaj nas Slovence razdvaja? Ali svetovni nazori, ali življenjski? Pri nas v pretežni meri prevladuje katoliški svetovni nazor. V raznih odtenkih se razpreza tudi nasprotni, svobodomiselni duh, toda je toliko šibak, da se javno ne izpoveduje ali vsaj ne skuša iskati organizacijskih oblik.« — »Nazor mora prekvasiti svojega pripadnika. Kaj mu pomaga, biti nazor, če človeka ni zboljšal, če mu je pravičnost ostala sredstvo za maščevanje, a dobrota plašč skrite hudobije. Le posamezniki bogatijo z njim duha; množicam pa preostaja sklicevanje nanje in težko življenje. — Svetovni nazor, ki naj oblikuje duhovno življenje človekovo, je torej daljni činitelj, ki vsakdanjim vprašanjem ni nujna podlaga. Ločitev duhov je bila že izvedena, predno so svetovni nazori dobili današnja imena; obstoji v tem, da je človek dober ali slab, da je pošten ali nepošten, da je pravičen ali krivičen, da vidi v človeku tovariša ali predmet. To so praktične strani, ki so vedno važne in ki jih moremo reševati kot ljudje nezavisno od globokih modroslovnih pogledov. Za merilo dnevnega življenja moramo vzeti temelj, ki lahko zajame vse. Zaradi svetovnega nazora mogoče kje kakšen posameznik računa manj za delo, daje ceneje blago ali se odreka kruhu. Poprečje pa živi po zakonih, ki jih ne spremeni nihče. Poprečje ima življenjske nazore in se jim pokorava. Naloga politike je, da združuje ljudi za določitev določenih življenjskih vprašanj, da pomaga do zmage začrtanim življenjskim nazorom. Doseganje politične moči s pomočjo svetovnih nazorov pomeni zlorabo le-teh, ko lahko vsakdo vnaprej ve, da skladnost z resničnimi splošnimi potrebami življenja ni dosegljiva. — Ko svetovni nazori za praktično življenje ne prihajajo v poštev kot ločilnica, pa se pokaže kot samo po sebi umevno, da se ljudstvo lahko združi, kadar gre za vsem skupne stvari, ko gre za njihov obstoj, za poštenje, kruh in pravičnost. Naša misel je, da noben svetovni nazor ne doseže svojega namena, če skrit čaka, kakšno zlo bo prišlo nad narod, da bi se potem pokazal kakor skrivnosten rešenik. Sosed, ki pride gasit, ko je požara konec, ni sosed, tudi ni človek. Naša misel je pripraviti združitev majhnih, revnih, toda velikih po trpljenju in žaljih, bogatih na dobri volji, poštenih in pravičnih, ki do dna pojmujejo tovarštvo«. — Kdor se bo okopal v teh »modroslovnih« globinah, bo sposoben, da se uveljavi v vsaki življenjski situaciji. Poštenost, pravičnost, dobra volja so pojmi, ki so tesno zvezani s svetovnim življenjskim nazorom, ne pa z želodcem. — Citiramo ad perpetuum memoriam današnje duhovne zmede.

Novih časov znaki. Od 19. do 26. maja t. l. je bil v naši državi protituberkulozni teden, v katerem so zdravniki napisali nebroj poučnih člankov in imeli nešteto predavanj o jetiki. Kot zaključek tega tedna je prinesel 26. maja 1935 neki ljubljanski dnevnik, »svobodna tribuna za narodove zahteve, njegove potrebe in njegove kritike«, podlistek z naslovom »O zdravju, zdravnikih in zdravilih«. V tem podlistku

priporoča gospod »smi«, da »ko so mojemu očetu vezali slepiča, so mu, mrcini, resda temeljito prišli v okom. Temeljito, pravim, zakaj se je povsem zdravega slepiča držalo za dobra dva koma očetovih črev.« Nadalje opisuje, kako je prišel k dr. Dezideriju Kacafuri, ker ga je glodal razjedajoči črv v želodcu. Dr. Kacafura da ga je z mogočno roko potlačil na visok stol, s čudnimi mehanizmi opremljen, in pregledal mu usta in izdrl zob. Na koncu pravi gospod »smi« dobesedno: »Zdravniki? Še danes se mi razliva žolč, kadarkoli se zmislím nanje. Prvi me je hotel z nožem. Drugi mi je kar na lepem obetal na oni svet. A tretji... Fej!« V času, ko opažamo vedno bolj, da ljudje prihajajo prepozno po zdravniško pomoč, je ta glas vsekakor značilen znak novih časov, ki se napovedujejo. Ali je mar — glas naroda?

Terminologija. O neki šahovski prireditvi so pisali naši dnevnikarji različno; prvi je poročal, da so zmagali dravski šahisti; drugi je vedel, da je zmagal dravski team. Beograjski listi so pa poročali, da so slovenski šahisti premagali hrvaške.

Iz naše literarne kritike. Čitamo v neki reviji na str. 297: »Popolnoma pravilno in dobro pa sta porabljena »pasji drek« (382) in »šuft« (370)...«

Paberki: V nekem slovarju slovenskega jezika čitamo: Belgrad, Belgrada, toda: Budapešta, adagio ter as moll.

Ibid. Čitamo še: ardití defilirajo v vseh sklonih množine, bersagliere pa v ednini. Primer za agencijo-je — Stefaní, za njo pa prikoraka g. Cadorna v 1., 2. in 6. sklonu. Seveda v besednjaku slovenskega jezika.

Definicija. V nekem besednjaku smo našli: »Brca: sunek s koncem kazalca, ki se v lok napne ob palcu in naglo sproži, ali pa tudi z nogo.«

Neznani vzroki in znani učinki. Na našo drobtinico o preklicu splošne razprodaje je izšel kar članek pod naslovom »Puhel izvinek«, v katerem čitamo, da je tvrdka poslala denar in ploskanico za oglas in jo je revija za denar objavila. »Kaj so za ta denar ljudje okoli Sodobnosti prodali svoje prepričanje, svoj nazor, svojo vero, svojo pošteno misel?« vprašuje članek. — Oglas je pa izšel v tej številki v slovenščini in ne več v srbohrvaščini, kakor zadnjič. Bogve zakaj!

Dovtip. V nekem strokovnem glasilu zdravništva čitamo na strani 184 pod naslovom »Tolažba« sledeče: »V zdravilstvu za jetične. Vizita. Bolnik, ki je bil prejénji dán sprejet: ‚Gospod doktor, pomagajte mi no, prosim. Strašno mnogo pljujem, toliko, da mi en pljuvalnik ne zadostuje.‘ Zdravnik tolažilno: ‚Dragi moj, nič ne de, bomo vam pa dali dva pljuvalnika.‘«

Gg. naročnike obveščamo,

da izideta 11. in 12. številka v enem zvezku in radi počitnic šele meseca septembra.
